

Historier fra et nedlagt gruvesamfunn

I England hevdes det at det finnes kulturer av arbeidsledige hvor dårlige holdninger til arbeid arves gjennom generasjoner.

PUBLISERT 7. januar 2014

NEDLAGT: Som mange gruvesamfunn i England så Grimethorpe grunnen forsvinne under seg da gruvedriften ble lagt ned på 1980-og 1990-tallet.

En ettermiddag i oktober kjører vi rundt i Grimethorpe, en liten by noen mil nord for Sheffield, midt i Englands industribeltet. Det finnes bare ett supermarked i byen, fra billigkjeden ASDA, et par puber, en kirke, men ellers ingen synlige kafeer eller forsamlingshus. Foran supermarkedet står barn og unge. Noen av dem spør om penger. Hva de unge som sitter på bakken bak supermarkedet, holder på med, er vanskelig å se. «Fuck you, wanker!» roper en gruppe barn i tiårsalderen til noen på andre siden av gata, supplert med provoserende bevegelser. Ansiktene er dradde. Det er lite glede å spore blant menneskene i Grimethorpe.

Utenfor et bilverksted er det slåsskamp. To menn har tatt av seg skjorta, ansiktene er stive av sinne og hat. De slår løs på hverandre. Alle fordommer en måtte ha mot et nedlagt gruvesamfunn blir oppfylt, det er litt som å kjøre inn i en film, *Billy Elliot* kanskje; den usannsynlige historien om gutten som dansende på tåpiss-sko forlot gruvesamfunnet i Nord-England der han vokste opp under streiken.

Krig mot trygdesnyltere

Ifølge mange, ikke minst engelske politikere, lever menneskene i Grimethorpe under de forholdene de gjør fordi de vil det selv. De arver dårlige holdninger fra foreldrene sine, om at det er bedre å gå på trygd enn å jobbe.

«- Det hersker en slags fobi mot mennesker som mottar trygd»

Professor i sosiologi Robert MacDonald

Den 12. august 2010 lanserte avisa *The Sun* krig mot trygdesnyltere (scroungers) og ba leserne om hjelp til å bekjempe dem. I *Daily Mail* kunne en møte familien som har gått på trygd i fire generasjoner og synes det er helt greit. Professor i sosiologi Robert MacDonald fra Teesside University mener det blir stadig vanskeligere for de som lever på trygd i England. Han er forfatteren bak boken *Poverty and insecurity*, som ser på sammenhengen mellom arbeidsmarkedet, sosial ekskludering og fattigdom.

– Å være arbeidsledig har alltid vært miserabelt, men i England er det blitt vanskeligere i den siste tiden. Det hersker en slags fobi mot mennesker som mottar trygd, sier sosiologen. Han er bekymret for holdningene, 63 prosent tror hovedgrunnen til at barn er fattige er at foreldrene ikke vil jobbe.

Spesielt i de siste årene, etter finanskrisen, har det vært press om å skjære ned på trygdeordningene. I oktober startet 70 organisasjoner en stor kampanje kalt «Who benefits» for å sette fokus på rettighetene til de som går på trygd, og jobbe imot stigmatisering. Budskapet er at alle kan ha behov for økonomisk hjelp, det er en rettighet en har når en tilhører et fellesskap. Bak kampanjen står organisasjonen Mind, som jobber for mental helse.

Arves arbeidsledighet?

Robert MacDonald har med forskningsprosjektet «Are cultures of worklessness passed down the generations» undersøkt teorien om «kulturer av arbeidsledige». Teorien går ut på at folk er arbeidsledige på grunn av sine verdier og holdninger og sin oppførsel, og ikke på grunn av mangelen på jobber.

– Dette med at arbeidsledighet går i arv, er en veldig populær idé i England. Spesielt blant konservative politikere, som har hevdet at «arbeidsledighet er en livsstil», sier MacDonald.

MacDonald gjorde i samarbeid med andre forskere dybdeintervjuer med 20 familier som hadde vært langtidsledige i tre generasjoner. Familiene holdt til i fattige områder i Glasgow og Middlesbrough, som lenge har vært rammet av høy arbeidsledighet. De som ble intervjuet, mottok både arbeidsledighetstrygd, uføretrygd og annen type sosialhjelp.

– Vi fant ingen ting som støttet teorien om at barna arver negative holdninger til jobb fra foreldrene. Motsatt møtte vi foreldre som forsøkte å motivere og hjelpe barna til å

komme i arbeid, de ønsket et bedre liv for barna enn de hadde hatt selv. Den unge generasjonen var spesielt interessert i å finne jobb fordi de ikke ville leve i fattigdom slik som foreldrene, sier Mc-Donald.

«Et vanskelig liv som mitt»

McDonald mener det er helt klart at familier som bor i bestemte områder, er mer utsatte for å bli arbeidsledige og leve på trygd enn andre. Men at det har med holdninger å gjøre, finnes det ikke dekning for å hevde. Å motta 10 pund dagen i arbeidsledighetstrygd gjør det vanskelig å overleve.

«Hvordan kan du jobbe, når du har et liv som mitt?», sa en av de som ble intervjuet.

Forskerne fant at det var andre barrierer enn holdninger og verdier som gjorde det vanskelig å skaffe seg en jobb som de klarte å holde på. Familiene levde under vanskelige kår, noen hadde problemer med alkohol og narkotika, andre med familievold. Alle led de av dårlig og manglende utdanning og fattigdom og – som et resultat av dette – fysiske og psykiske problemer.

SAMLINGSPUNKT: Ungdommer henger utenfor Grimethorpes eneste supermarked. Kommer de til å arve foreldregenerasjonens arbeidsledighet?

Minister svar skyldig

– Ministeren for pensjon og arbeid er en av de som har snakket om arvelige og negative holdninger til arbeid blant trygdede. Han fikk det vi kaller et «Freedom of information request» med spørsmål om hvilken forskning han bygger utsagnene på. Svaret hans var at departementet ikke samlet på slike data, det er basert på personlige observasjoner. Jeg har spurt «the grand old man» på området, forskeren Adrian Sinfield, om det finnes forskning som bekrefter teorien om kulturer av arbeidsledige. Han sier nei.

Psykologiske problemer var utbredt blant familiene de intervjuet. Og så godt som alle hadde negative erfaringer med behandlingen de fikk fra arbeids- og trygdekontorer.

– Søkere blir møtt med enorm skepsis i England, og søkeprosessen blir stadig mer komplisert, noe som fører til stress og angst. En av informantene våre begikk selvmord som en konsekvens av dette, forteller MacDonald.

Ingen klatring mellom klassene

Forskjellige offentlige programmer har forsøkt å restrukturere og bygge opp områder som Middlesbrough, Barnsley og Glasgow, som alle har lidd under nedlegging av industri og av arbeidsledighet. Mc- Donald mener de fleste av dem ikke har lyktes. En ting er at det som har gått tapt av arbeidsplasser, er tapt, det er ikke enkelt å skape nye. De har heller ikke klart å omskolere tidligere arbeidere. Blant dem han intervjuet, hadde flere negative erfaringer med ulike kurs for yrkesopplæring. En skulle bli maler, men hadde ikke en gang fått holde en pensel i hånden i løpet av det året kurset pågikk.

En av forklaringene er at i England er et klassesamfunn der hvilken familie en kommer fra, hvor en vokser opp, og hvilken skole en går på, har mye å si for framtidsutsiktene.

SOM I EN FILM: Alle fordommer en måtte ha mot et nedlagt gruvesamfunn, blir oppfylt i Grimethorpe, det er litt som å kjøre inn i en dyster film.

– Vi har en stagnert sosial mobilitet i England, og store sosiale forskjeller. Hvor du kommer fra, er fortsatt svært avgjørende for hvor du havner. Klassene reproduseres. De millioner av problemer en blir møtt med om en vokser opp i en fattig familie i et fattig område, er vanskelige å rømme fra og begrenser mulighetene en har til å skape seg et bedre liv, sier Robert MacDonald.

Under opptøyet i London i 2011 oppga 79 prosent arbeidsledighet som en viktig årsak til opptøyene.

Ingen psykologer på talefot

Denne delen av reportasjen fra England blir annerledes enn planlagt. Det viser seg nemlig umulig å få psykologene til å snakke om konsekvenser av langtidsarbeidsledighet, verken de få som jobber i Grimethorpe eller andre steder i kommunen Barnsley. Mail, telefoner, oppmøter, vi blir sendt videre og videre. Da vi til slutt kommer fram til dem vi er blitt henvist til, sier de at de ikke har tid til et møte, noen sier de muligens kan svare på mail. Men det skal vise seg at ingen svarer på mail heller.

«Det viser seg umulig å få psykologene til å snakke om konsekvenser av langtidsarbeidsledighet»

Heller ikke de ansvarlige for diverse programmer fra myndighetene som jobber for å regenerere området og skaffe arbeidsplasser, har tid til å møte oss. I bunn og grunn virker de veldig skeptiske, som om de tror jeg skriver for en tabloidavis og er på jakt etter å henge dem ut. Det er også tydelig at de har fått strenge instruksjoner om ikke å uttale seg om noe som helst, og trenger tillatelse fra øverste hold i byråkratiet – noe de ikke får. Grimethorpe Regeneration Board, som visstnok skal ha skaffet flere arbeidsplasser og bidratt til bygging av flere boliger, eksisterer ikke lenger. Jeg ringer en sentral politiker i Barnsley som var styreleder, han lurte mest av alt på hvorfor sentralbordet slapp meg igjennom til ham. Det er frustrerende. Dørene har aldri vært så stengte i løpet av de årene jeg har jobbet som journalist. Møter de som søker arbeid eller trygd i England, like stengte dører?

PSYKISK HELSE OG ARBEIDSLIV

Bare 28 prosent av folk i England som har psykiske lidelser, er i jobb, ifølge Mental Health Foundation

Halvparten av de med vanlige psykiske lidelser er bedre etter atten måneder. Mens fattige, de som har andre sykdommer eller er langtidsledige, ikke kureres like fort som andre

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 51, nummer 1, 2014, side